

Martin Schouten belicht hoogte- en dieptepunten van de Nederlandse theaterwereld.

Bemodderd stijgt ze ten hemel

Woensdag 1 februari 2006

Niemand gaat speciaal naar het theater om toneelkostuums te zien, maar als die van Valentine Kempynck zijn, weet je dat je daar in elk geval van zult opkikkeren. Voor *Alcestis* van Euripides, dat door het Antwerpse acteurscollectief De Roovers op het repertoire was genomen (gezien in de Brakke Grond), had ze uit stugge en lichtelijk doorzichtige stof breed vallende kostuums gemaakt, voorzien van grillige borduursels, uit de losse pois opgenaaide lappen waarin je de contouren van een lichaam kon herkennen en zelfs, voor de oude vader in het verhaal, een vracht herfstblaadjes.

Hoe beweeg je daarin als acteur? Niet alsof je naar de winkel loopt om broodbeleg te kopen, nee, statig en met grote gebaren, soms bevriezend in een pose, zoals in het Japanse kabukitheater. Als *Alcestis*, de titelheldin, bijvoorbeeld een doodskreet slaakt, spreidt de actrice haar armen, spert haar mond open en blijft zo even staan. Ja, zo speel je dus zonder een kik te geven een schreeuw veel beter dan door het echt op een schreeuwen te zetten.

Schreeuwen op toneel, nu ik het daar toch over heb, zou verboden moeten worden. Zo ben ik ook voor een verbod op pistolen op het toneel (daarbuiten ook trouwens) en voor een verbod op uitkleden, want dat voelt altijd ongemakkelijk.

Maar je kunt niet alles hebben. De voorstelling begint ermee dat een actrice zich uitkleedt, maar ze wentelt zich daarna door de modder en is dan dus toch weer enigszins bedekt. Ze speelt, blijkt, de dood en is even later de dode *Alcestis*. Dan heb je er vrede mee, want naakt is op het toneel vaak een teken voor dood; dat mag dus wel even ongemakkelijk voelen, en die modder staat voor de aarde waarin je dan verdwijnt.

Alcestis sterft in plaats van haar man, koning Admetos, die dankzij haar offer door mag leven. Op een boven de speelvlak hangende glasplaat stijgt ze bemodderd ten hemel, een mooi paradoxaal beeld. Liggend op dat glas trekt ze met

Robby Clairen (l.) en Sofie Sente in 'Alcestis'

witkalk de contouren van haar lichaam na, zodat – nadat ze het glas heeft verlaten – een beeld achterblijft dat je kent van verkeersongelukken en liquidaties op straat. Een beeld dat dus rijmt op de witte lichaamscontouren die op de kostuums zijn genaaid. Onder de vierkante glasplaat

ligt een vierkant van glassplinters waarop wordt gespeeld, krakend onder de voeten van de acteurs (toneelbeeld van Stef Sessel). Tegen het eind van de voorstelling kantelt de glasplaat zodat we nu recht tegen de omtrek van het lijk aan kijken. Van achter worden er dan natte lappen tegen-

aan gegooid, zodat de kalk hier en daar gaat druipen. Ja, zo kun je tranen laten zien, heel mooi bedacht. Het stuk eindigt met de terugkeer uit de dood van *Alcestis*, dankzij het ingrijpen van de met een leeuwenkop getooide *Heracles*. En dan verschijnt ze, nog steeds bemodderd, achter de ruit, terwijl *Admetos* aan de zaalkant naar haar kijkt. Eind goed, al goed.

Ja, zo wek je zo'n tekst tot leven. Vorm is alles, want die woorden (deze keer in een bewerking van Ted Hughes) zijn al ruim tweeduizend jaar goed. Die doen, als ze helder worden gezegd, het werk verder wel.

Woensdag 8 februari

In verband met gevoeligheden rondom het onderwerp 'Mohammed' ontvang ik u, las ik in een notitie die me in Frascati ter hand werd gesteld, "in de digitale persmap de volledige tekstversie van de voorstelling *Zoeken naar Mohammed*. Mocht u uit de voorstelling willen citeren, dan vragen wij u dit zo accuraat mogelijk te doen." Tja, tierende baardmannen die brand stichten en mensen molesteren, dat is dezer dagen weer eens het beeld van de islam. Voor je het weet sta je op miljoenen lange tenen. Laat ik dus meteen maar vertellen dat in dit door Sabri Saad el Hamus, vrede zij met hem, bedachte en gespeelde stuk de profeet niet wordt gespeeld en dat hij in woorden wordt afgeschilderd als een goede peer. Jeroen van den Berg, die de tekst schreef, voert zichzelf op als iemand die bang is

Sabri Saad el Hamus in 'Zoeken naar Mohammed'

voor het onderwerp en dat brengt de zaak wel in evenwicht. Geen meesterwerk, wel de aardigste voorstelling die ik tot nu toe heb gezien over dit thema.

Vrijdag 10 februari

De actrice Sien Eggers heb ik weleens bewonderd in de KVS in Brussel, dus nu ze naar Amsterdam kwam met een kleine productie wilde ik haar graag van dichtbij aan het werk zien. *Eekhoornbrood* heette de voorstelling, geschreven en geregisseerd door Pieter De Buysser. Mooie tekst over de liefde van een Vlaamse volkswrouw voor een Tunesische asielzoeker, maar helaas erg suf geregisseerd met bijvoorbeeld steeds een donkerslag als overgang naar een volgende scène, alsof we nog in de jaren zeventig waren en intussen niet hadden geleerd om snel te zappen. Sien Eggers bespeelde de kleine zaal van de Brakke Grond alsof ze de achterste rij van de KVS moest bereiken. Een goede regisseur had daar wat aan gedaan.

Zaterdag 11 februari

Aan het begin van *Anatol* van Arthur Schnitzler hield 't Barre Land alles juist zo klein dat je de drie spelers bijna niet kon verstaan en geërgerd de oren spitte, waarna ze hun volume verder open draaiden. Een goede strategie om concentratie te krijgen. Ook 't Barre Land liet het een keer donker worden, maar toen werd er doorgespeeld en een lichteffect gemaakt met brandend magnesiumpoeder, een verwijzing naar de tijd toen fotografen zich daarvan bedienden en *Anatol* in première ging – 1910.

Anatol is een cyclus van acht eenakters over een cynische charmeur die de dames per dozijn verslindt, daarbij terzijde gestaan door zijn vriend Max. Titelhield *Anatol* werd gespeeld door Vincent van den Berg over wie ik na een vorig stuk, *De president* van Thomas Bernhard, schreef dat hij de enige goede acteur is van het groepje. Dat neem ik terug. De

'Anatol'

president bestaat in wezen uit twee lange monologen en alleen die van president Van den Berg werkte, terwijl presidentsvrouw Margijn Bosch het toen niet boeiend wist te houden. *Anatol* bestaat uit veel snelle dialoog en ik zag de hogeschool van het komedie spelen in haar vele scènes met Van den Berg en diens minnaressen, die ze allemaal speelde. Wat een timing! Ook Ingejan Ligthart Schenk als Max was een genoegen om mee te maken, zo relaxed en to the point in het plaatsen van zijn replieken.

Je hoorde en zag dat de Barre Landers in de leer zijn geweest bij Jan Joris Lamers en diens gezelschap Discordia, dat ook geweldig komedie kon spelen. En even dacht ik: o ja, dat werk, die accenten – ik ken dat. Maar dat verdampte snel en toen nam ik een speeltraditie waar die teruggaat tot de Haagse Comedie van Paul Steenberg, waar Lamers altijd met veel liefde over sprak. Toen was het of ik in de kerk zat, opgenomen in een oer-Nederlandse traditie van komedie spelen waar ik van hou en die door de Barre Landers fris werd gehouden met slapstickmomenten als de opkomst van een taart met de suggestie dat iemand die straks in zijn gezicht krijgt. Ook een traditie waar ik erg van hou.

Meesterlijke voorstelling, kortom, in de Brakke Grond; jammer alleen dat de laatste van de acht eenakters niet werd gespeeld, waarin de oude *Anatol* terugkijkt op zijn avonturen. Die stijlbreuk had ik graag getackeld gezien door al dit toneel talent. Of ben ik nu, om met Schnitzler te spreken, in een al te officiële stemming? |